

RĪGAS BRĀĻU KAPĪ

Heraldiskā grupa Vidzeme (fragments)

Rīgas Brāļu kapi ir izcilākais un nozīmīgākais memoriālais ansamblis Latvijā. Tas veltīts Pirmajā pasaules karā un Latvijas atbrīvošanas cīņās (1915-1920) kritušajiem karavīriem. Kapos guldīti aptuveni 3000 varoņu, to skaitā ap 300 nezināmie. Brāļu kapu memoriālais ansamblis iesvētīts Lāčplēša dienā 1936. gada 11. novembrī.

Brāļu kapu iekārtošana ilga 21 gadu, un to tapšanā atzīmējami divi posmi: 1915.-1923. gads, kad atbilstoši Rīgas dārzu direktora Andreja Zeidaka priekšlikumiem tika iekārtota kapu ainaviskā daļa, un 1923.-1936. gads, kad memoriālā ainava atbilstoši tēlnieka Kārļa Zāles iecerei izveidota par ainavisku, arhitektonisku un tēlniecisku ansamblī. Ansambļa arhitektoniskos darbus vadīja profesors akadēmiķis Pēteris Feders. Brāļu kapu ansambļa iekārtošanā piedalījušies arī arhitekts Aleksandrs Birzenieks, tēlnieki Mārtiņš Šmalcs, Nikolajs Maulics, Pēteris Banders u.c.

Brāļu kapu memoriālais ansamblis ar savu dziļo māksliniecisko izteiksmi un tajā pausto ideju ir Latvijas nacionālais lepnums.

Rīgas Brāļu kapu ansamblis

Tas ir pirmais šāda veida ansamblis Eiropā. Tajā apvienotas trīs daļas:

- Pārdomu ceļš ar 205 m garo liepu aleju;
- Varoņu terase ar Svētās uguns altāri un ozolu birzi;
- Kapulauks, kuru noslēdz Latvijas siena ar ansambļa vainagojošo skulpturālo grupu – Mātes tēlu ar kritušajiem dēļiem (Māte Latvija).

Jau pārkāpjot vārtu sliekšni, ansambļa dziļumā 457 m attālumā redzams Mātes Latvijas tēls. Tikai šķērsojot Varoņu terasi un sasniedzot tās malu, savā diženumā un traģismā atsedzas iedziļinātais kapulauks. Garais Pārdomu ceļš ir galā, nonākdams pie simboliskā, nepārkāpjamā sliekšņa, kura vienā pusē atrodas dzīvie, otrā – mirušie.

Ansamblis ainavas, skulpturālo tēlu un arhitektūras valodā apliecina tautas pateicību kritušajiem varoņiem. Tautas klātbūtni simbolizē ainava, kas veidota, izmantojot Latvijas dabai un lauku sētai, kā arī folklorai raksturīgos elementus – liepu, ozolu, bērzu, mežrozīti; tēlniecība ienes ansamblī heroizēta senlatviešu karavīra tēlu, papildinot to ar Latvijas 1936. gada administratīvo iedalījumu raksturojošu heraldiku: četri valsts apgabali – Kurzeme, Zemgale, Vidzeme un Latgale, 19 apriņķi un 59 pilsētas. Urnā zem Mātes Latvijas tēla bērtas 517 sauļas zemes – no katra Latvijas pagasta pa vienai. Arhitektūrā izmantots vietējais būvmateriāls - Latvijas šūnakmens.

Levainotais jātnieks II

Brāļu kapu 13 tēlnieciskās grupas risinātas gan augstcilnī, gan zemcilnī. Ieejas vārtus no abām pusēm ieskauj divi Sērojošo jātnieku pāri. Virs tiem – Latvijas Lielais ģerbonis, divas krusta zīmes un gadu skaitļi „1915-1920” (padomju okupācijas laikā tika iznīcināti). Kapulauka sānu malās novietotas divas izteiksmīgas levainoto jātnieku grupas: nāve, šķiet, izsmēlusi karavīru spēkus, tomēr pārdabiska spēka pārņemtie zirgi tos cenšas atgriezt dzīvē. Kapulauka centrā zālāja partera sākumā atrodas Divi brāļi. Pie viņu kājām – tēlnieka Kārļa Zāles atdusas vieta. Tēliem bagātākā ir ansamblī noslēdzošā Latvijas siena. Četri ceļos noslīgušie tēli simbolizē Latvijas apgabalus. Sienas augšdaļu rotā frīze Cīņas motīvs, te garām lēni aizslīd seno cīnītāju stāvi. Latvijas sienas centrālo daļu vainago Mātes Latvijas tēls, kas iemieso tautas skumjas un pateicību kritušajiem varoņiem. Zem Mātes Latvijas tēla iegravēts Lielais krusts (padomju okupācijas laikā tika iznīcināts). Strēlnieku vārtos, kas 20. gadsimta 30. gados bija palikuši nepabeigti, atrodas skulptūra Senči.

Sērojošo jātnieku grupa

Brāļu kapi atrodas Rīgas ziemeļaustrumos – 5 km no pilsētas centra un aptver 6,62 ha lielu teritoriju. Rīgas Brāļu kapi stāsta par notikumiem, kas norisinājās Pirmā pasaules kara frontē un Latvijas atbrīvošanas cīņu laikā. Latvijas teritorijā jau bija veikta mobilizācija, kad 1914. gada 1. augustā Vācija pieteica karu Krievijai. Vācijas armija strauji virzījās Krievijas iekšienē, fronte nostabilizējās gar Daugavu. Lai nostiprinātu Rīgas fronti, pirmoreiz Krievijas impērijā tika pieļauta latviešu vienību formēšana – 1915. gada 1. augustā sākās latviešu strēlnieku bataljonu veidošana. Oktobrī pie Babītes ezera krita trīs latviešu strēlnieki, kurus pārveda uz Rīgu un kā pirmos svinīgi apbedīja jaunizveidotajos kapos. Krievijas armijas pretuzbrukums Rīgas frontē iesākās 1916. gada Ziemassvētku priekšvakarā. Tā sauktajās Ziemassvētku kaujās, kas ilga līdz 1917. gada 22. janvārim, latviešu brigādes zaudēja ap 9000 karavīru. Kopumā Pirmā pasaules kara laikā Krievijas armijas rindās krita ap 32 000 latviešu strēlnieku. Brāļu kapos guldīti 983.

Divi brāļi

Kad Vācija pēc sakāves Pirmajā pasaules karā bija spiesta izvest savu karaspēku no okupētajām teritorijām un Padomju Krievija Brestas miera līgumā bija atteikusies no teritoriālās kundzības Baltijā, 1918. gada 18. novembrī tika proklamēta suverēna Latvijas valsts. Tomēr cīņa par Latvijas likteni nebeidzās. Sarkanajai armijai strauji virzoties uz priekšu, 1919. gada 3. janvārī tās rokās krita Rīga, bet Brāļu kapos tika guldīti šajās cīņās kritušie sarkanie latviešu strēlnieki. 1919. gada martā sākās Latvijas Pagaidu valdības karaspēka un Vācijas armijas palieku prettrieciens Sarkanajai armijai no Liepājas, un 22. maijā Latvijas Pagaidu valdība jau kontrolēja Rīgu. Pēc Cēsu kaujām Latvijai naidīgais vācu karaspēks tika atvilkts uz Jelgavas rajonu, kur tas tika iekļauts Krievijas pilsoņu kara vajadzībām Vācijā saformētajā Bermonta armijā. 1919. gada 8. oktobrī Bermonta vadītais karaspēks tā vietā, lai dotos uz pilsoņu kara fronti Krievijā, sāka uzbrukumu Rīgai. Cīņās pret Bermonta spēkiem krita vairāk nekā 2000 latviešu karavīru, daļa no tiem ir apglabāti Brāļu kapos. Pēc uzvaras pār Bermonta armiju

Heraldiskā grupa Kurzeme

1920. gada 3. janvārī tika uzsākta Latgales atbrīvošana, kas turpinājās līdz janvāra beigām. Latgales atbrīvošanas cīņās krita 630 Latvijas armijas karavīru, apmēram tikpat daudz mira no ievainojumiem vai pazuda bez vēsts. Vairāki desmiti karavīru ir apglabāti Brāļu kapos.

Brāļu kapos guldīti arī Latvijas valstiskās neatkarības laikā no 1920. līdz 1940. gadam mirušie Lāčplēša Kara ordeņa kavalieri, bijušie latviešu strēlnieki un atbrīvošanas cīņu dalībnieki. 1940. gada 5. augustā Latvija tika anektēta PSRS sastāvā. Brāļu kapos apglabāti arī tie Latvijas armijas virsnieki, kas pretojās Latvijas valsts okupācijai. Sākoties karadarbībai Latvijas teritorijā starp PSRS un Vāciju, pieauga arī Brāļu kapos guldīto rindas. Laikā, kad Rīga bija Vācijas okupācijas karaspēka kontrolē, kapos tika guldīti kritušie latviešu leģiona karavīri un nacionālās pretošanās kustības dalībnieki. Kad Rīga bija Sarkanās armijas kontrolē, te tika guldīti Sarkanās armijas karavīri un sarkanie partizāni. 1958. gada vasarā sākās

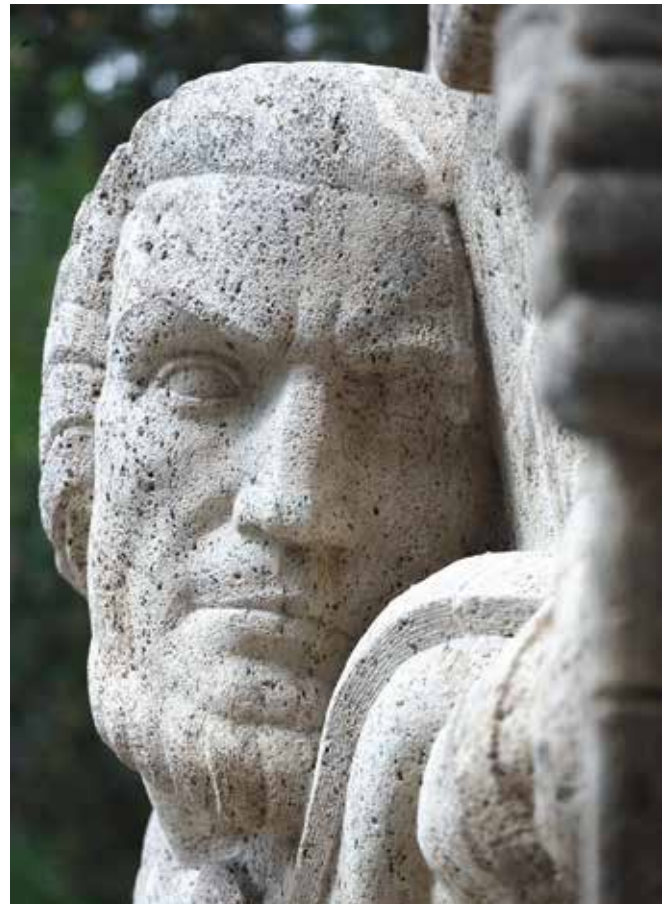
Pilsētu heraldika. Fragments.

Skulpturālā grupa Senči

kara un laika zoba sagrauzto Brāļu kapu memoriālā ansambļa atjaunošana – padomju ideoloģijas garā. Kapos tika pārapsvēti citur PSRS kritušie Sarkanās armijas karavīri. Turpinoties kapu sovjetizācijas procesam, vēl 1981.-1989. gadā te notika komunistiskās partijas veterānu apbedīšana.

20. gadsimta 90. gados līdz ar Latvijas valsts neatkarības atjaunošanu tika atsākti Brāļu kapu restaurācijas un rekonstrukcijas darbi. Respektējot Brāļu kapu autoru sākotnējās ieceres, 1996. gadā tika atjaunotas vairākas Brāļu kapu vēsturiskās detaļas, kas padomju okupācijas laikā tika demontētas – gada skaitļi „1915-1920”, Latvijas Republikas ģerbonis un krusti ansambļa vārtos, Lielais krusts zem Mātes Latvijas tēla. 2005. gadā tika renovēts I depozitārijs un atklāta piemiņas telpa visiem Lāčplēša Kara ordeņa kavalieriem, bet 2010. gadā – II depozitārijs, un izveidota piemiņas telpa „Svešumā kritušajam latviešu karavīram”. 2011. gadā III depozitārijā tika izveidota telpa „Godam un pateicībai” tiem, kas ziedojuši līdzekļus Brāļu kapu atjaunošanai, bet 2013. gadā IV depozitārijā - piemiņas telpa „IN MEMORIAM 1915-1920” kritušajiem karavīriem, kas dažādās karaspēka vienībās atdeva savas dzīvības, lai dzimtu Latvijas valsts. Ir pilnībā rekonstruēti 20. gadsimta 30. gados nepabeigtie Strēlnieku vārti un no jauna pārbūvēta bijusī kapliča. Pēdējo 20 gadu laikā ir veikts liels darbs, veicot pakāpenisku celiņu rekonstrukciju, skulptūru un sienu restaurāciju, atjaunojot, nomainot un no jauna uzstādot zudušās un bojātās kapu plāksnes. Joprojām rit vēsturiskās izpētes darbs pie apbedījumu datu bāzes pilnveidošanas.

Skulpturālā grupa Senči. Fragments.

GUSTS	1899 1968	DUŠA RIHARDS	1891	DZEGUZE GEORGS	1897 1919
EISEN / RAUDME	1893 1945	OSVALD	1892 1942	ĒKIS LUDVIGS	1892 1943
ZONS	1890 1940	EZERINŠ JĀNIS	1894 1944	EZERS KRIŠJĀNIS	1887 1969
HEINRIHS	1899	FREIBERGS / KALNIETIS JĒKABS			1900 1987
RS	1899 1945	GAILĪTIS KĀRLIS	1893 1973	GAILĪTIS MARKUS	1882 1942
GLINSKIS PĒTERIS	1886 1928	GEUHOWSKI JANUSZ			1888 1964
GRICMANIS NIKOLAJŠ	1898 1919	1897 1970	GRIEZE JĀNIS		1895 1949
GROSVALDS JĀNIS	1896 1970	1891 1933	GRŪBE BERNHARDS		1900 1969
GULBIS JĀNIS	1898 1942	1895 1983	GULBIS PĒTERIS		1897 1945
HARTMANIS ERNESTS	1895 1983	HARTMANIS MĀRTINŠ			1892 1941

Lāčplēša Kara ordeņa kavalieru piemiņas telpa (1. depoītarījs)

Svētā uguns

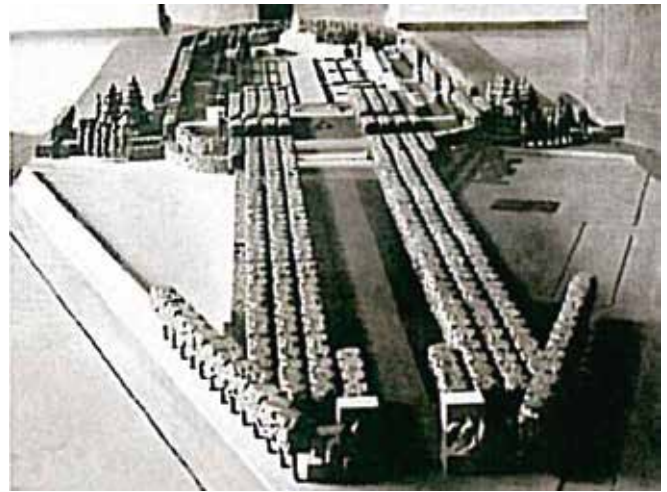

Māte Latvija ar kriušajiem dēliem

Kārlis Zāle. 20. gadsimta 20. gadu vidū

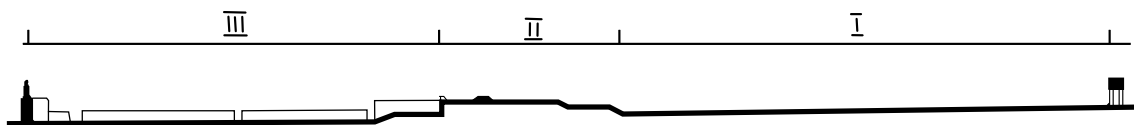
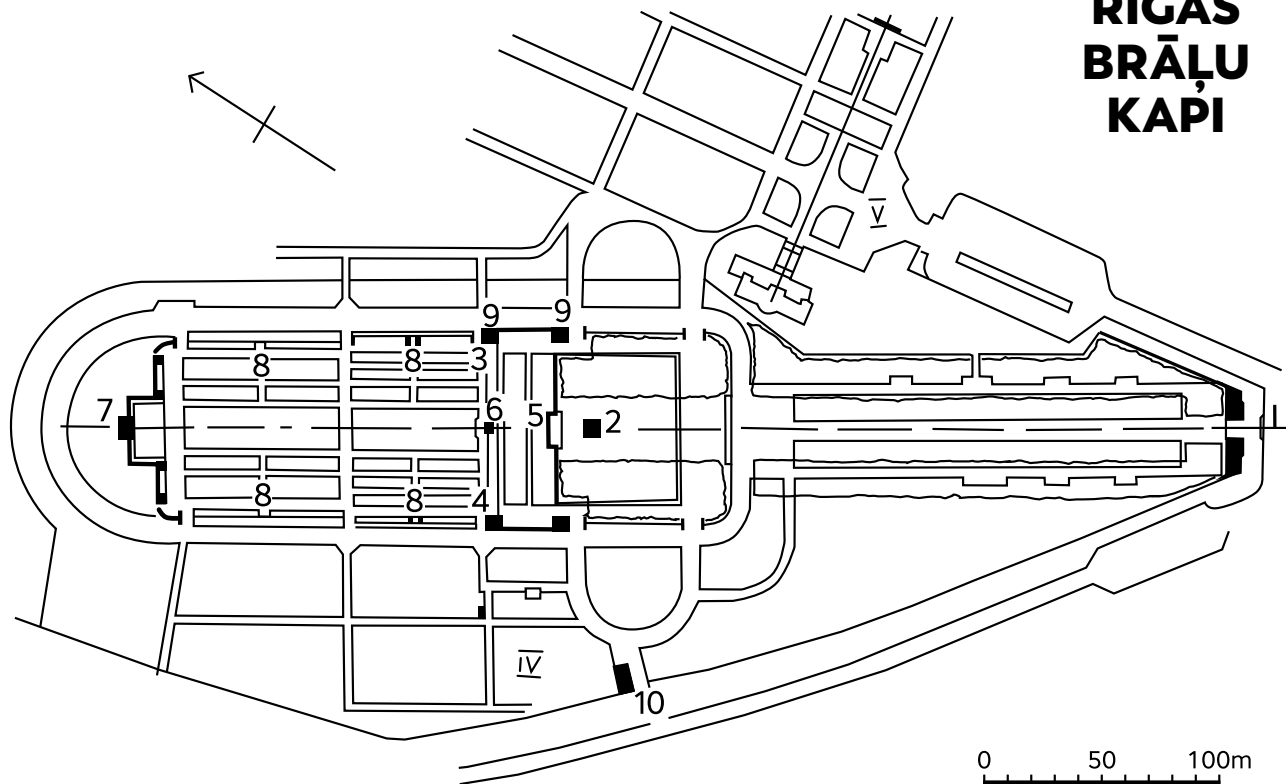
Rīgas Brāļu kapu ansambļa autors Kārlis Zāle (Zālīte) dzimis 1888. gada 28. oktobrī Mažeikos, miris 1942. gada 19. februārī Rīgā, bērnības gadus aizvadīja Liepājā. No 1909. līdz 1913. gadam bija brīvklaušitājs Kazaņas Mākslas skolas tēlniecības nodaļā. Vēlāk devās uz Maskavu, kur strādāja izcilā tēlnieka Stepana Erzjas darbnīcā. Mācības Kārlis Zāle turpināja Petrogradā – Ķeizarkās Mākslas veicināšanas biedrības mākslas skolā (1916), Mākslas akadēmijas Augstākajā mākslas skolā (kā brīvklaušitājs, 1917–1918), Valsts Brīvās mākslas darbnīcās (1917–1918). 1921. gadā studiju nolūkos Kārlis Zāle devās uz Berlīni, kur iepazinās ar modernisma (abstrakcionisma, konstruktīvisma, kubisma) strāvajumiem mākslā. 1923. gadā tēlnieks atgriezās Rīgā.

K. Zāles veidotais Brāļu kapu ansambļa mets

Kārlis Zāle ir latviešu monumentālās tēlniecības pamatlicējs, tās izcilākais pārstāvis. Viņa veidotie darbi, īpaši tie, kas iekļauti Rīgas Brāļu kapu memoriālajā ansablī un Brīvības pieminekļī, ir izcila mākslas vērtības, kuros tēlnieks runā simbolu un alegoriju valodā. Tie ir vispārināti, filozofiskas domas caurstrāvoti, kas pauž tautas alkas pēc brīvības, tās dzimtenes mīlestību un darba tikumu, gadsimtiem saglabāto ētisko vērtību skaistumu. Kārlis Zāle veidoja Brīvības pieminekli (arhitekts E. Štālbergs, metālmākslinieks R. Mīrsmēdens) un Rīgas Brāļu kapu ansambli (arhitekti P. Feders un A. Birzenieks, dārza arhitekts A. Zeidaks). Pēc viņa ieceres uzcelts pieminekļis Oskaram Kalpakam Meirānos (1927), Andrejam Pumpuram Lielajos kapos Rīgā (1929), Pirmajā pasaules karā kritušajiem strēlniekiem Smārdē (1936), Rīgas atbrīvotājiem cīņās pret bermontiešiem Sudrabkalniņā, Rīgā (1937, arhitekts E. Štālbergs), Brīvības cīņās kritušajiem karavīriem Jaunpiebalgā (1930, arhitekts A. Birzenieks), kā arī pieminekļi privātās apbedījumu vietās Rīgā, Valmierā, Trikātā, Viļķenē. Kārlis Zāle bija Latvijas Mākslas akadēmijas profesors, Tēlniecības meistardarbnīcas vadītājs, Triju Zvaigžņu ordeņa lielvirsnieks (1935), apbalvots ar Tēvzemes balvu (1938), ieguvis Grand Prix pasaules izstādē Parīzē (1937). Kārlis Zāle apbedīts Rīgas Brāļu kapos.

RĪGAS BRĀĻU KAPI

- 1 – Ieejas vārti
- 2 – Svētās Uguns altāris
- 3 – Ievainotais jātņieks I
- 4 – Ievainotais jātņieks II
- 5 – Maska Zināmais karavīrs un maska Nezināmais karavīrs
- 6 – Divi brāļi
- 7 – Māte Latvija ar kritušajiem dēliem un Latvijas siena
- 8 – Piemiņas akas
- 9 – Depozitāriji
- 10 – Strēlnieku vārti ar skulptūru Senči

- I – Liepu aleja
- II – Terasē
- III – Kapulauks
- IV – Strēlnieku nodaļums
- V – Meža kapi

Rīgas pieminekļu aģentūra

Teksti un foto materiāls: Rīgas pieminekļu aģentūra
Izdevējs: Rīgas Tūrisma Attīstības Birojs
Brošūra ir bezmaksas un to aizliegts tirgot

LIVE
RĪGA

www.LiveRiga.com

RĪGAS BRĀĻU KAPI